

Recenze

Peter Brandt, Gert Weisskirchen eds. et. al, *Sozialismus mit menschlichem Antlitz: Der Aufbruch in der Tschechoslowakei 1968 in seinem historischen Umfeld* (Bonn: Dietz-Verlag, 2022). V češtině: *Socialismus s lidskou tváří - vývoj v Československu v roce 1968 v historických souvislostech*

Události v roce 1968 patří k významným milníkům moderních dějin. Po celém světě se mladá generace nebála projevit svůj nesouhlas vůči politickým systémům autoritarismu. Na globální úrovni se hnutí studentů a zástupců nových levicových směrů snažilo o přeměnu společnosti pro lepší budoucnost. Uprostřed tohoto světového dění nastala v Československu reforma systému shora. Série politických reforem, hlavního představitele státu Alexandra Dubčeka, mající za cíl liberalizaci a demokratizaci socialismu, tzv. socialismu s lidskou tváří, však nebyla přijata ani Sovětským svazem, ani okolními východoevropskými státy. Reformní vlna Pražského jara 1968 byla následně potlačena vpádem vojsk Varšavské smlouvy 21. srpna 1968 do Československa. Poté nastala v ČSSR éra normalizace pod diktátem Sovětského svazu.

K aktuálnímu 55. výročí těchto přelomových událostí nejen v Československu, ale také ve světě, Vám přinášíme německou odbornou publikaci *Socialismus s lidskou tváří - Vývoj v Československu v roce 1968 v historických souvislostech*. Kniha byla vydána v roce 2022 předním německým historikem Prof. Dr. Peterem Brandtem a Prof. Dr. Gertem Weisskirchenem, bývalým poslancem Spolkového sněmu za SPD. Sborník tvoří dohromady 11 odborných článků, analyzujících jak události v Československu, tak protestní vlnu mladé generace, tzv. hnutí 1968 ve světě.

První příspěvek od Prof. Dr. **Petra Brandta** osvětluje vývoj v československého reformního socialismu, který byl zastaven invazí vojsk Varšavské smlouvy. Československý reformní proces nastal již na začátku 60. let jako reakce na hospodářský propad státu a modernizační tendence ve světě. V následující odborné eseji vzpomínají politolog **Michala Reinmara** a **Iris Kempe**, na dobu, kdy se Reinmar aktivně účastnil událostí Pražského jara a několikrát se osobně setkal s Alexandrem Dubčekem. O období tzv. “emancipace” studentů a mladých socialistů na konci 60. let pojednává také rozhovor Zdenka Pavelka s levicovým novinářem s spoluzakladatelem Charty 77 Petrem Uhlem. Uhl se přímo podílel na studentských demonstracích proti invazi vojsk do ČSSR.

V kontextu Pražského jara se čtvrtý příspěvek od **Petra Weisse**, slovenského diplomata a bývalého velvyslance Slovenska v ČR, věnuje otázce národního sebeuvědomění Slováků v Československu. V článku se dozvíte o vývoji slovenské otázky po první světové válce, která byla vyřešena až vznikem federace Československé socialistické republiky v roce 1969. Jelikož se reformní proces socialismu v roce 1968 také odehrával na Slovensku, na Moravě a Slezsku, bylo by podle autora vhodnější hovořit o “Československém jaru”, než o Pražském.

Mezinárodní problematiku na konci 60. let 20. století osvětlují následující příspěvky. Odborný článek politika **Libora Roučka** se zabývá zahraniční politikou Československa vůči Spolkové republice Německo v 60. letech. Ačkoliv ČSSR následovala politický kurz východního bloku pod vedením Sovětského svazu, snažila se o vytvoření konstruktivního vztahu se SRN. V tomto období došlo k navázání českoněmeckých vztahů, přestože tyto snahy byly vojenskou invazí sovětských vojsk pozastaveny. Teprve o 20 let později po rozpadu SSSR a pádu železné opony se stala německá otázka opět předmětem jednání obou států.

Tématu tzv. Nové východní politiky SRN se také věnuje polská historička **Katarzyna Stokłosa** v odborné eseji o polsko-německých vztazích v období 1967 - 1970. V oblasti západoněmecké východní politiky bylo v 2. polovině 60. let jasné, že by bez faktického uznání hranic na Odře a Nise nedošlo k žádnému pokroku ve vztazích se státy východního bloku. Navzdory nesouhlasu Moskvy se samostatnou zahraniční politikou Polska a SRN, věděla polská komunistická vláda, že západoněmecké uznání hranic může značně rozšířit působnost Polska v mezinárodní zahraniční politice.

Jak reagovali obyvatelé Německé demokratické republiky na dění v Československu v roce 1968? Odpověď na tuto otázku přináší příspěvek německé historičky **Anny Kaminsky**. Autorka poukazuje na rozdíl mezi oficiální rétorikou vládnoucí strany SED a reakcemi obyvatelstva na reformní politiku v ČSSR a na invazi vojsk Varšavské smlouvy. Ani pozitivní zájem o Pražské jaro, ani utajované demonstrace a kritické ohlasy na invazi vojsk do ČSSR nebyly ve východoněmeckých médiích zveřejňovány.

Kniha také neopomíná důležité téma tzv. hnutí '68. V této souvislosti přináší německý historik **Christoph Jünke** analýzu názorů mimoparlamentní opozice (APO) na události v Československu v roce 1968. APO sdružovalo studenty, aktivisty a intelektuály v rámci uskupení tzv. Nové levice. V komentářích tzv. anti-autoritářského hnutí a socialistické levice převládala nejednotnost, na toto téma však nikdy nedošlo k otevřené diskusi uvnitř hnutí.

Vývoj protestního hnutí v roce 1968 ve světě rozebírá ve svém příspěvku **Peter Brandt**. Tato nová politická uskupení poukázala na globální nerovnosti Severu a Jihu, protestovala proti autoritářským vládám, válce ve Vietnamu a jadernému zbrojení světových velmocí. Jedná se o nejrozsáhlejší příspěvek sborníku, který přináší kompletní přehled o hnutí 1968 včetně Nové levice a sociálně kulturní přeměně v 60. letech 20. století.

Členkou italského hnutí '68 byla autorka dalšího příspěvku **Luciana Castellina**. V odborné eseji se autorka věnuje dění v roce 1968 v Itálii na základě vlastní zkušenosti. Italské protestní hnutí bylo početně mnohem rozšířenější než v Německu. Nová levice navázala také kontakty s radikální levicovým hnutím v zahraničí (např. v Japonsku). Při procesu osamostatnění se a vnitřního rozdělení Komunistické strany Itálie (KPI) byla předmětem sporu také reformní politika KSČ a ruská invaze v ČSSR. Autorka kritizuje distancování se samostatných radikálně levicových skupin vůči československým událostem v roce 1968.

Německý politik a profesor Dr. **Gert Weisskirchen** uzavírá sborník svou esejí na téma významu roku 1968 a studentských protestů v ČSSR a v Západním Německu. Rok 1968 lze chápat

jako porážku konzervativního hodnotového uspořádání, jako období procesu kulturní obnovy nebo jako začátek progresivního myšlení o demokratickém socialismu.

Tento sborník nabízí širokou škálu témat přelomového období 1968. Díky tomu čtenáři získají ucelený obraz o souvislostech a klíčových událostech doby. Většina autorů příspěvků nebyli pouze pozorovatelé dění, ale jeho aktivní účastníci. Jednalo se jak o členy hnutí '68 ve Spolkové republice Německo, tak o přímé podporovatele solidarity západní levice s emancipačním hnutím ve střední a východní Evropě (např. Charta 77, Solidarność, východoněmečtí disidenti a lidová hnutí v roce 1989). Články jsou proto obohaceny o osobní zkušenost autorů. Cílem sborníku je vyzdvihnout často podceněný historický význam dění v roce 1968 v Československu v kontextu světového dění. Domnívám se, že tento záměr byl autory zcela splněn.